

Міністерство культури України
ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва»

Світоч української музики

*(до 170-річчя від дня народження Миколи Лисенка,
українського композитора)*

Рекомендаційний список

Київ 2012

Світоч української музики : до 170-річчя від дня народж.
Миколи Лисенка, укр. комп. : реком. список / уклад. Н. Гуцул ;
ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». – К., 2012. – 6 с.

Лисенко Микола Віталійович – український композитор, піаніст, педагог, музично-громадський діяч, основоположник української класичної музики, народився 22 березня 1842 р. у селі Гриньки, тепер Глобинського району Полтавської області. З його ім'ям пов'язана епоха становлення української професійної музики, театру та мистецької освіти в Україні.

Від найперших дитячих років світосприйняття майбутнього композитора формується під впливом музичної стихії.

Остаточо національне самовизначення М. Лисенка відбулося років у чотирнадцять, коли, гостюючи з троюрідним братом Михайлом Старицьким у дядька Андрія Романовича, вони цілу ніч читали заборонені вірші Тараса Шевченка, «захоплюючись і формою, і словом, і сміливістю змісту». «Лисенко, що звик до російської чи французької мови, був особливо зачарований музичною звучністю і силою простого народного слова», – згадував Михайло Старицький.

Основний внесок М. Лисенка в національну культуру полягає у збиранні скарбів народної музики, їх дослідженні та опрацюванні, поверненні народові «у вишуканій мистецькій оправі» і розбудові на основі народного мелосу національної музичної професійної мови.

Понад 90 разів звертався композитор до віршів Кобзаря, інтерпретуючи їх то як солоспіви (іноді цілі розгорнуті вокальні сцени, як, скажімо, «Молітесь, братіє, молітесь» із поеми «Гайдамаки»), то як кантати на зразок «Б'ють пороги» чи «На вічну пам'ять Котляревському», то як хори в супроводі фортепіано чи оркестру («Іван Гус»), то як вокальні ансамблі. Деякі твори з Лисенкової «Музики до «Кобзаря» майже від самого їх створення стали справді народними піснями, зокрема «Ой, одна я, одна, як билинонька в полі» чи «Садок вишневий коло хати». Поезія Т. Шевченка, ніби вінок, обрамлює творчість М. Лисенка. Маючи вже деякий серйозний творчий доробок, як Опус №1 позначив він «Заповіт», написаний у Лейпцигу (1868) на прохання Львівського товариства «Просвіта», а останнім твором композитора, написаним буквально в переддень смерті, є хор «Боже, нашими ушима чули твою славу» («Псалом Давидів»).

Вокальні твори писав М. Лисенко і на тексти інших поетів, один з них – російською мовою – «Признание» на 4 рядки з вірша С. Надсона. Ця мініатюра була подарунком на останній день народження тяжко хворого поета, який мешкав на дачі в Боярці поруч з Лисенками. Окремо в спадщині Лисенка слід відзначити і перший в українській музиці вокальний цикл (13 солоспівів і 2 дуети) на вірші Г. Гейне в українських переспівах Лесі Українки, Максима Славинського, Людмили Старицької-Черняхівської та самого М. Лисенка. Саме до цього циклу належить один із найвідоміших у світі його творів – дует «Коли розлучаються двоє».

Вокально-хорова спадщина М. Лисенка, окрім трьох кантат і 18 хорів на Шевченкові тексти, включає і 12 оригінальних хорових творів на тексти українських поетів. Причому два з них – «Жалібний марш» на слова Лесі Українки і кантата «До 50-х роковин смерті Т. Шевченка» – також присвячені Кобзареві.

М. В. Лисенко написав 11 опер, уклав музику до 10 драматичних вистав. Історії створення і постановок опер М. В. Лисенка досить різні. Так, без достатніх підстав вважається оперою «Андріяшіада» – власне, компіляція популярних мелодій із класичних опер та оперет, такий собі «капусник», створений на лібрето М. Старицького і М. Драгоманова з приводу видання директором 1-ї київської гімназії Андріяшевим горезвісного «Народного календаря».

Один із кращих піаністів-віртуозів свого часу, Лисенко залишив понад 50 фортепіанних творів.

М. Лисенко майже не писав духовної музики (імовірно, через те, що мав би писати на російські тексти, чого принципово уникав усе життя). Але серед шести відомих нині релігійних творів Лисенка, надзвичайно красивих і пронизаних високою духовністю, є такі шедеври, як хоровий концерт «Куди піду від лица твого, Господи?», «Херувимська пісня», кант «Пречистая Діва, Мати Руського краю», котрі нині співають майже всі хорові колективи України і діаспори.

Але найвищою нагородою М. Лисенку є, мабуть, не просто данина пам'яті і шана нащадків, а те, що саме йому судилося стати автором двох національних гімнів, котрі утверджують духовну велич Людини і Народу. Перший з них – «Вічний

революціонер» (1905) на вірші І. Франка (довго і безпідставно експлуатований радянською владою, хоча славить гімн революцію духовну, а не комуністичний переворот). Другий – «Дитячий гімн» на вірші О. Кониського (1885), всесвітньо відома тепер «Молитва за Україну» – «Боже Великий, Єдиний!», яка з 1992 р. затверджена офіційним гімном Української православної церкви (Київський патріархат), а наприкінці ХХ ст. стала другим державним гімном незалежної України.

Архімович Л. Б. М. Лисенко: життя і творчість / Л. Б. Архімович, М. М. Гордійчук. – 3-є вид., доповн. й переробл. – К. : Муз. Україна, 1992. – 256с.

**ББК 85.313(4Укр)1
А87**

Ізваріна О. М. Микола Лисенко і Петро Сокальський: "Майська ніч» М.Гоголя та гоголівська тема в українській опері : автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / О. М. Ізваріна ; Нац. муз. акад. ім. П. І. Чайковського. – К., 1996. – 19с.

Ізваріна О. М. Микола Лисенко і Петро Сокальський: "Майська ніч» М. Гоголя та гоголівська тема в українській опері : дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / О. М. Ізваріна ; Нац. муз. акад. ім. П. І. Чайковського. – К., 1996. – 195 с.

Лисенко Микола. Бібліографія : наук.-допом. бібліогр. покажч. / [упоряд. : І. О. Негрейчук та ін.]. – Харків : Фоліо, 2009. – 223 с.

**ББК 91.9:85.313(4Укр)1
Л63**

Лисенко М. В. Листи / М. В. Лисенко ; ред. Л. Кауфман ; упоряд., прим. та комент. О. Лисенко ; вступ. ст. М. Т. Рильський. – К. : Мистец., 1964. – 533 с.

Лисенко М. В. Листи / М. В. Лисенко ; ред. А. П. Лащенко ; упоряд. Р. М. Скорульська. – К. : Муз. Україна, 2004. – 680с. + 24 л. фото.

Лисенко О. М. М. В. Лисенко: спогади сина / О. М. Лисенко. – К. : Мистец., 1966. – 362 с.

**ББК 85.23(2Ук)1
Л63**

Лисенко О. М. М. В. Лисенко / О. М. Лисенко. – К. : Мистец., 1966. – 362 с.

**ББК 85.23(4Укр)1
Л63**

Микола Лисенко у спогадах сучасників : у 2-х т. Т. 1 / упоряд. Р. Я. Пилипчук. – К. : Муз. Україна, 2003. – 344 с.

Пятигорська О. Микола Лисенко : з 14 іл. / О. Пятигорська. – Львів : Стрім, 1997. – 75 с.

**ББК 85.313(4Укр)1
П96**

Ревуцький Д. М. Микола Лисенко. Повернення першоджерел / Д. М. Ревуцький. – К. : Муз. Україна, 2003. – 320 с.

**ББК 85.313(4Укр)1
Р32**

Якуб'як Я. Микола Лисенко і Станіслав Людкевич / Я. Якуб'як ; Львів. держ. муз. акад. ім. М. В. Лисенка ; Наук. т-во ім. Шевченка ; ред. Н. Пузанкова. – Л. : ДВЦ НТШ, 2003. – 263 с. : ноти. – Бібліогр. : с. 241 – 252, 257 – 262.